

СИСТЕМА НОМІНАЦІЙ ІСТОРИЧНОЇ ОСОБИ МОТРИ КОЧУБЕЙ У ТВОРАХ Б. ЛЕПКОГО «МАЗЕПА» ТА О. ПУШКІНА «ПОЛТАВА»

Реферат. У дослідженні проаналізовано твори О. Пушкіна і Б. Лепкого, які звертались до імені Мотря Кочубей, але яких розділяє і часовий простір, і приналежність до різних країн. Прослідковано особливості вжитку антропонімів, з'ясовано причини різних найменувань головної героїні аналізованих творів. Значна увага приділена аналізу структурно-стилістичних особливостей власних назв у історичній оповіді. Розглянуто специфіку реалізації художнього потенціалу онімів у історичній оповіді.

Ключові слова: антропонім, міфонім, теонім, біблїонім, семантика імені, дескрипція, апелятив.

Все ширше у вивчення поезики онімів вводяться дані, отримані в результаті літературознавчого аналізу творів. Урахування впливів літературного напрямку, роду, жанру тощо стає основною вимогою аналізу поезики пропріальних одиниць. У цьому плані багато досягнень і ще більше невирішених проблем.

В аналізі основних теоретичних і практичних питань ономастики, а також проблем поетонімії художнього твору велике значення мають праці таких дослідників, як В.А. Никонов, В.М. Михайлов, О.В. Суперанська, Ю.О. Карпенко, Е.Б. Магазаник, Є.С. Отін, Л.О. Белей, Г.Ф. Ковальов, В.М. Калінкін, Л.І. Андреева та ін. Одним із дискусійних питань поетонімології є проблема, пов'язана з іменами, що функціонують у художньому творі і, водночас, збігаються з власними іменами реальних історичних осіб.

Мотря Кочубей – історична постать, яка приваблювала істориків, письменників, бо вона не тільки донька судді В. Кочубея, перша красуня, але й та, яку поважав і кохав І. Мазепа. У сучасників виникає запитання: «Якими були стосунки Мотрі Кочубей і Мазепа?». Історики відповідають, що після смерті дружини Мазепа тепло ставивився до своєї похресниці, яка замінила йому померлих дітей. Коли дівчина підросла, вона по-іншому потрактувала батьківську турботу. Документів немає, коли саме пройшла стріла Амура між ними. Ці стосунки були романтичними і платонічними [8].

Читаючи поему О. Пушкіна «Полтава», і сьогодні захоплюємося манерою написання, його майстерним підбором імен у творі, вдалим поєднанням історичного й романтичного в одній поемі. Але не слід забувати, що образи Мазепа і Марії Пушкіна – це його розуміння історії. Існують дві лінії: історична і художня. До художнього твору не можна підходити з позиції історичної. На очах в О. Пушкіна творилась і бурхливо протікала російська і світова історія (переворот, наполеонівська війна, повстання декабристів). Його погляди формувалися під впливом М.М. Карамзіна. О. Пушкін цікавився Петровською епохою, відшукав сліди табору Карла XII, побував у Бендерах і відвідав могилу гетьмана І. Мазепа. І, можливо, тоді задумав і уявив собі цю поему, пройнявшись духом минулого. Після виходу «Полтави» О. Пушкіна в російській критиці часто згадувався і «Мазепа» Байрона, твір, який вийшов на 10 років раніше. Зокрема О. Пушкін щодо цього наголошував: «...Критики упомянули, однако ж, о Байроновом «Мазепе», но как они понимали его. Байрон знал Мазепу только по Вольтеровой истории Карла XII. Он поражен был только картиной человека, привязанного к дикой лошади и несущегося по степям. Картина, конечно, поэтическая, но зато посмотрите, что он из нее сделал <...>. Если ж бы ему под перо попала история обольщенной дочери и казненного отца, то, вероятно, никто бы не осмелился после него коснуться сего ужасного предмета» (А. Пушкин). Тому можемо припустити, що саме ця історія, «зваблювання доньки», у першу чергу, і нашттовхнула поета на написання такого твору.

Варто звернутися до історичних джерел, щоб зрозуміти, якою була Мотря, а якою створив її Б. Лепкий. Ми переконані в тому, що автор, працюючи над твором на історичну тематику, обов'язково ретельно вивчає історичні документи і, звичайно, дає свою оцінку всім подіям, образам. І на основі всього цього створює свій образ, свою Мотрю. Про Кочубея та Івана Мазепу написано чимало. Вчинок першого ряд дослідників пояснює прагненням викрити гетьмана як зрадника царя, довести свою вірнопідданість Петру I і помститися за «наругу» над донею Мотрею [Цит. за: 8, с.280]. Уважне вивчення істориками слідчих документів у цій справі, обставин появи чолобитної дають підстави зробити дещо інші висновки. На перший погляд, видається, ніби він усе те справді здійснив «по семейной своей злобе» [11, с.235]. Однак конфлікт між Кочубеями та І. Мазепою через Мотрю розгорівся в 1704 р., тобто на три роки раніше від написання доносу. Після невдалого сватання гетьман не вживав ніяких репресивних дій щодо генерального судді, навіть на час своєї відсутності в Батурині призначав В. Кочубея наказним гетьманом, був у нього на іменинах [11, с.222]. Обох пов'язувала довгорічна тісна співпраця, служба в гетьманів: спочатку в П. Дорошенка, а потім – у І. Самойловича [Цит. за: 8, с.280]. Їхнє соратництво не завжди було безхмарним. На нашу думку, несподіване прагнення у квітні 1700 року В. Кочубея піти у відставку [7, с.103], а згодом його категорична відмова віддати за гетьмана доньку є прямою ознакою великої поінформованості майбутнього доносика в таємних радикальних задумах І. Мазепи [8, с.174-176]. <...> Очікуваного імпічменту І. Мазепи не сталося. Натомість за наказом Царя 14 липня 1708 р. В. Кочубея та І. Іскру стратили. Генеральний суддя швидше за все став жертвою ініціаторів зміни гетьмана. Категоричне твердження історика Я. Тимченка, що «у загибелі української Держави Івана Мазепи було також повинне захоплення гетьмана шістнадцятирічною дівчиною – це факт» [12, с.18]. Ефектна думка, але яка не відповідає дійсності, оскільки історики на сьогодні довели, що Мотрі на 1704 р. було 20-22, а то й більше років [8, с.280-292].

Варто відзначити, що на відміну від російської мови ім'я Мотря має значення більш меліоративне, а не “грубое, простонародное”, як за іншими дослідниками [див. праці: 6; 2]. Перед нами літературний твір, у якому автор має право на вимисел, на згущення барв. І в О. Пушкіна Кочубей пише донос, щоб відплатити за честь своєї доньки (російський поет називає її Марією). Семантика імен Марія й Мотря різна. Щодо семантики імені Мотря, то в «Етимологічному словнику української мови» Мотря [Мотрона], ст. Мотроуна (1428), “Матрона «учтивая невѣста, пані, господня» (1627); – р. Матрёна, Матрона, бр. блг. Матрона, Матруна, ст. сл. Мотрона – через церковно-слов'янське посередництво запозичене в давньоруській мові з грецької; гр. *Ματρώνη* походить від лат. *Mātrōna*, букв. «поважна заміжня жінка», пов'язаного з *māter* «мати», що відповідає псл. *mati*, мати. Вл. імена 144; Беринда 222, Петровський 154” [1, с.523].

Автор має право вибирати характерні риси імені. І він описує персонаж або зображує, як закріпилися за іменем виражальні властивості, як прирощується семантична сфера імені. Ім'я трапляється в словосполученнях: “*гарна, незвичайна, дівчина крутої вдачі*”, “*Господь таку гарну тебе создав*” (Б. Лепкий); “*прекрасная, скромная, младая, разумная*” (О. Пушкін) – характеристика персонажа, а відтінок цих слів утворює семантичну ауру імені загалом. На нашу думку, можна у творах Б. Лепкого Мотрю назвати і Марією, бо в ній поєдналася й пушкінська *Марія*, романтична, молода дівчина, юна красуня, яка під час подій змінюється і перетворюється в поважну *Мотрю*, соратницю, борця за незалежність України. А в семантиці імені відбуваються зміни, його аура набуває дуже різних відтінків. Багато моментів перегукується в Б. Лепкого і О. Пушкіна. Наприклад, Мотря – перша красуня України: “*Тут мала свої покої молодша Кочубеева донька Мотря, славна із своєї краси на цілу Україну*” (як у Пушкіна: “*Прекрасной дочерью своей / Гордится старый Кочубей / <...> В Полтаве нет / Красавицы, Марии равной*”); “*Кращої панночки на цілій Україні нема, – шептали між собою дівчата, а Марія Федорівна прямо молилася до тої божеської краси*” (Б. Лепкий). Її рухи нагадують “*/ То лебедя пустынных вод*” (А. Пушкин), у

Б. Лепкого “...здавалося, немов Мотря не доторкається землі, лиш пливе у повітрі, то лебідкою посувається по хвилях спокійного ставка...” (Б. Лепкий).

Вживання в поемі «Полтава» імені Марія – це не випадковість. Тема кохання як тло, на якому протікають великі історичні події, але ця тема проходить через усю поему, це сила взаємного почуття юної красуні Марії і старого хресного батька її, гетьмана Мазепи. Автор прагне викликати в читача позитивні почуття до героїні; не випадково він дає їй ім'я Марія. “Потенційні можливості експресії, які закладені у власному імені, як багатогранної й оригінальної лексико-граматичної категорії, яка побутує в загальнонародному слововживанні, активізується письменниками, імена набувають або посилюють риси образності” [6, с.56]. Існують імена маловживані в народі, проте в окремих випадках вони можуть підкреслювати соціальний стан персонажа. Характерно, що навіть О. Пушкін, який вирізнявся особливим відчуттям при доборі імен героїв, замінив у «Полтаві» реальне ім'я доньки Кочубея – Мотря, як “грубе”, “простонародне”, на більш нейтральне і “прийнятне” для доньки генерального судді – Марія” [6, с.58]. Власні імена служать засобом вираження певного ставлення письменників до носіїв цих імен.

Але повернімося до імені Марія. Чому поет відійшов від документальної точності, чого він намагався дотримуватися в поемі і назвав свою героїню видуманим, а не історичним ім'ям? «Донька Кочубея, як відомо, звалася Мотря (Мазепа у листах до неї вживав українські зменшувальні або пестливі форми – Мотря, Мотренько, Мотроненько). Але це ім'я було очевидно неприйнятним у поемі, особливо в її ліричних і драматичних місцях, де наявні прийоми байронівського стилю, з його ідеальними, навіть екзотичними героїнями, які мають поетичні імена. “Пушкін у чорновому варіанті якось назвав свою героїню – ‘Матрєна’ – і відразу від цього відмовився, але нове ім'я було остаточно знайдене лише після певних вагань. Якось промайнуло в чернетці інше ім'я, Анна, яке теж було відхилене, можливо, тому, що поет згадав, що Анною звали другу доньку Кочубея, яка була одружена з племінником Мазепи Обидовським, а в поемі згадується, що Марія – третя донька Кочубея. Також це ім'я не підходило ритмічно до чотиристопного ямба. Деякий час у чернетках вживалося інше ім'я – Наталя. Але, можливо, тому, що воно у звуковому відношенні занадто далеко від дійсного, Пушкін від нього теж відмовився і надав перевагу імені Марія. Це ім'я було здавна улюбленим для нього. Те, що Пушкін зупинився на імені Марія, на нашу думку, пояснюється також тим, що ім'я Марія у звуковому відношенні близьке до справжнього ‘Матрєна’: обидва починаються складом -Ма- з наступним -р-. Ритмічно це ім'я відповідало вимогам чотиристопного ямба” [2, с.96-97].

М.Й. Лернер стверджував, що «Присвята» «Полтави» залишається однією з таємниць у біографії Пушкіна”, тому що немає можливості встановити, кому її було присвячено. П.Є. Щеголев, один з найвідоміших пушкіністів початку ХХ століття, висунув гіпотезу і навів докази, що «Полтаву» присвячено Марії Миколаївні Раєвській (Волконській), княгині, яка поїхала на сибірську каторгу слідом за чоловіком-декабристом. Вона ж – героїня «Полтави», “прихована любов” Пушкіна. Навіть саме поняття “прихована любов”, взяте з чернетки рукопису “Присвяти”. Ця гіпотеза або сприймається з деякими застереженнями, або заперечується окремими критиками. Так, Б.В. Томашевський, С.М. Бонді, Л.П. Гроссман, вважають гіпотезу Щеголева безпідставною. А Т.Г. Цявловська у статті «Марія Волконська і Пушкін» без сумніву відносить цю «Присвяту» «Полтави» до цієї героїчної жінки. Страждання Марії Волконської, образ і зовнішність її були присутні у свідомості поета, коли створював він героїню поеми. Але головне, підкреслює Цявловська, що впізнаємо ми в образі Марії Кочубея, – це характер Волконської – “ліричний, палкий, вольовий”. І більше того: “Болісне питання, яке не дає спокою Волконській у рокові дні її життя, – батько чи чоловік? – поставлене поетом у трагічному діалозі Мазепи і Марії” [2, с.97]. Можливо, через велику повагу до М. Волконської О. Пушкін не дозволив собі назвати свою героїню ‘Матрєною’.

У словниках зазначено, що давньоєврейське ім'я *Марія* означає “те саме, що Маріамна: *Maruām*; можливо, від *māgā* – чинити опір, відмовлятися, заперечувати, вперта або від *māgār* –

бути гірким чи від m-r-y-m – кохана, бажана” [10, с.158.]. Можливо, головну героїню Пушкін назвав Марією ще й тому, що вона теж вчинила опір батькам. У самій семантиці імені закладена і підсилена впертість героїні: / <...> *Она забыла стыд и честь, / Она в объятиях злодея!* / (А. Пушкин), після цього вчинку Пушкін називає її “*преступница младая*”, / *Зачем бежала своенравно / Она семейственных оков...* / (А. Пушкин). О. Пушкін зауважує, що вона ще раніше симпатизувала Мазепі: / *И на приветы женихов / Молчаньем гордым отвечала / <...> Она лишь гетману внимала* / (А. Пушкин). Вона любила його пісні: / *Зачем она всегда пела / Те песни, кои он слагал, / Когда он беден был и мал, / Когда молва его не знала; Зачем с неженскою душой / Она любила конный строй <...>* / (А. Пушкин). Кочубей обурений, хоче відомстити Мазепі: «*Отмстит поруганную дочь*», хоч усвідомлює і провину доньки: / *Всему виновна дочь одна. / Но он и дочери прощает: / Пусть богу даст ответ она, / Покрыв семью свою позором / Забыв и небо и закон <...>* (А. Пушкин), але вона обманута Мазепою, він як “змий” ставить її перед таким складним вибором. Ще раз проведемо паралель із поемою О. Пушкіна «Полтава», де *Марию* (Мотрю) називає ‘ангелом’ її мати. І в Б. Лепкого мати, Любов Кочубей, називає її ‘*Ангелом хранителем*’, але вживає ці слова з сарказмом: “ – *Ангеле хранителю, ти!* – зашипіла. – *Краще власної слави пильнувала б була, щоб сорому не наводити на нашу чесну хату...* ” (Б. Лепкий). Пушкін вживає слово *ангел*: / *Опомнись, дочь моя! / Мария, / Беги, пади к его ногам, / Спаси отца, будь ангел нам: <...> / Ты для него забыла честь, / Родных и бога / (А. Пушкин)*, але вона не стає спасителем свого батька, вона запізнюється і божеволіє, це як покарання Боже. А Мазепа загубив своє кохання: / *Святой невинности губитель / <...> Где мирный ангел обитал <...>* / (А. Пушкин). Зображення в кінці поеми безумної Марії лякають самого Мазепу: / *Пред ним с развитыми власами, / Сверкая впалыми глазами, / Вся в рубище, худая, бледна, / Стоит, луной освещена <...>* / (А. Пушкин). Марія під час розмови з гетьманом вночі говорить, що помилилась, не впізнає його. Через сприйняття Марії Пушкін передає, як змінився Мазепа. Вона протиставляє два образи Мазепи, кого кохала, і той страшний, на якому застигла кров. Від нього тікає Марія: / *И с диким смехом завизжала, / И легче серны молодой / она вспрыгнула, побежала / И скрылась в темноте ночной / (А. Пушкин)*. Пушкін руйнує семантичну ауру імені Марія, біблійного імені, вона не стала ангелом, він називає її “*грешной девой*”, “*дочь преступница*”. З погляду релігійної і суспільної моралі в будь-які часи вчинок Марії був неславою і для неї самої, і для її сім’ї. Нехай прямим винуватцем є гетьман, але “*преступница младая*”, яка повинна дати відповідь Богу, “*покрыв семью свою позором, забыв и небо и закон*” (А. Пушкин), Марія, без сумніву, входить до тої галереї “*беззаконных*” і палких жінок, які створив Пушкін.

Красу Мотрі Б. Лепкий дуже часто ототожнює із сонцем, язичницьким символом: «*Для гетмана тим сонцем являється Мотря*»; «*Мотре, сонце моє, світи мені, світи!*»; «*...це є сподвижниця моя, це сонце, що огріло душу мою і сили нові добуло з духа і з тіла мого*» (Б. Лепкий) – таким вживанням апелятивів автор підкреслює позитивне, величне, суто слов’янське ставлення до героїні. Її образ дуже поетично поданий автором: “*Звичайно, тая царівна скидалася чогось-то на Кочубеєву Мотрю. Мала такі самі темні рівні брови над задуманими очима, таке ж біле кругле чоло і таку нерозгадану усмішку на устах, спосібну довести молодого козака до найвищого захоплення і до найчорнішої розпуки... Мотря!*” (Б. Лепкий). Використання автором наймень: *Мотря, Мотренько-душко, Мотренька, Мотря Василівна, Мотрунонька Василівна*, підкреслюють позитивне ставлення Б. Лепкого до героїні. Наприклад: “ – *Не знаю і на кого не гляну, то все мені здається, що не той. – Вередлива ти, Мотренько-душко, перебірлива, а то гріх*”; “*цілує її рученьки білі і бажає скорого подужання її милості Мотрунонці Василівній*” (Б. Лепкий), а всі ці звертання автором взяті з листів Мазепи до Мотрі Кочубей.

У Б. Лепкого Мотря стає соратницею Мазепи, яка підтримує його ідеї. Слова Мотрі: «*Наше кохання чисте і вище понад вашу злість. Не знівечите його. Воно сильне, велике, перетриває віки! Вас не буде, і мене не буде, а воно житиме на світі*”; “*Може, за літ сто або двісті згадуватимуть люди славне ім’я Мазепи, а хто згадає його, той і Мотрю*

безталанну спом'яне..." (Б. Лепкий). Про чисті, щирі почуття і своє справжнє єдине кохання говорить і Мазепа: "**Ти моя остання любов і, мабуть, перша правдива.** Сумно розставатися зі щастям своїм" (Б. Лепкий). Використовуючи займенникові заміни, антоніми, автор лише підсилює цю дескрипцію. Можна зазначити, що і Мазепа, і Чуйкевич щиро закохані в Мотрю, але "долю і конем не об'їдеш". Не судилося бути разом Мотрі й Мазепі, але тільки у творі Б. Лепкого Мотря стає соратницею і продовжувачем справ Мазепа. Мотря і її чоловік Чуйкевич допомагають Мазепі. На початку твору – це щире, взаємне кохання, а потім щира відданість і гетьману, і спільній думці, праці: "*Вона серцем прилипла до гетьмана, чує, що він для неї все, що при нім вона відмінилася, заспокоїлася, перетворилася. Вона вже не химерна панночка в багатих батьків, котрій всього замало, котра не знає, чого їй хотіти й забагати, а служебниця великого діла, котре заволоділо цілою її душею, всіми гадками, усім єством*" (Б. Лепкий). Вживання у творі: «не химерна панночка, служебниця великого діла» є підтвердженням того, а розмова з гетьманом лише доказ того, ким і чим стає для нього Мотря: " – Для мене ти, Мотре, все. Ціла моя надія, сонце моє... "; "*Вона рада бути для нього всім. Рада з'єднати свою долю з його, кріпити його, працювати спільно, щоб народ не забув про нього...*" (Б. Лепкий). У творі наявне розкаяння Мотрі, бо так ніхто не знає, чому не залишились разом Мотря і Мазепа, хто з них настояв на розлуці. Можемо лише припустити, що Мотря втекла до Мазепа, відкрилася йому. Проте його виховання, релігія і сам статус не дозволили прийняти її, тому він сам її і відправив до батьків, відмовившись від свого кохання, і залишилася нам лише неймовірна історія цього почуття: "*Шаблею поминайте мене, а не жалем, бо жалувати нема чого. Я пізнала щастя. Не жалуйте людини, що щасливою була, жалуйте того, хто щастя на очі не бачив. Прощайте!*" У Б. Лепкого подана розмова Мотрі з Чуйкевичем, де вона з іронією називає себе: " – І не соромно тобі **гетьманову коханку** любити?" (Б. Лепкий), і тут же вона заперечує і пояснює свою поведінку: " – Сплетням не вір. Не могла я стати дружиною Мазепа, але ж і коханкою його не хотіла бути. Від'їхала від нього. Я хотіла, щоб гетьман всеціло посвятився справі" (Б. Лепкий). Після признання Чуйкевича в коханні Мотрі, вона пропонує йому спільну справу, і, можливо, тоді: "*Вона з'єдинить нас – побачиш. Маючи одну ціль перед собою, попрямуємо до неї, як добрі друзі, а може, може, згодом і любов прилучиться до нас*" (Б. Лепкий).

У Б. Лепкого часто підставою для порівняння неодноразово постають як нейтральні, так і стилістично марковані біблійні і міфологічні імена (*Свята Варвара, Савська цариця, Пречиста діва, Марія Єгиптянка, Єлена з троянської війни, Немезіс, Українська Венус* тощо). Неодноразово у творах автор використовує порівняння Мотрі з іншими історичними особами, активними діячами, які увійшли в історію, навіть деякі змінили її перебіг (*Анна Болейн, Марта Борецька, Прися Яненківна* тощо). Семантика імені змінюється, як і сама Мотря. Вона з романтичної дівчини перетворюється на ідейного борця за Україну, продовжуючи справи Мазепа.

Отже, завжди привертають увагу деякі особливості вживання власних імен історичних, реальних осіб. Тоді, коли такі власні імена служать для називання їх справжніх володарів, які виступають у творах дійовими особами, часто виникають сприятливі умови для того, щоб смислові та стилістичні потенції власного імені активізувалися" [6, с.62]. Так, ми повинні розуміти, що О. Пушкін поемою виявив свою позицію в історії, де Марія – жертва, Мазепа – зрадник, а у Б. Лепкого Мотря – борець і соратник за незалежну Україну. Б. Лепкий писав свій твір у тяжкі радянські часи, це теж дає підстави говорити про те, що автор сміливо виражає протест і зображує Мазепу – борця, патріота, а читач сприймає гетьмана вже по-іншому. Саме ім'я створило навколо себе свою ауру, позитивну, цікаву, неординарну. Отже, автори, беручи історичну постать, можуть змінювати імена, деякі факти життя, щось вигадувати. Це їх розуміння, але в основі лежать історичні імена, і події. На вживанні імен лежить відбиток певної епохи, літературного спрямування, відображається вплив світогляду, позиції письменника.

Список використаної літератури

1. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні [голов. ред. О.С. Мельничук]. – К. : Наук. думка, 1982. – Т 1. – С. 221, 467.
2. Измайлов Н.В. Пушкин в работе над «Полтавой» / Н.В. Измайлов // Очерки творчества Пушкина. – Л. : Наука, 1976. – 340 с.
3. Лепкий Б. Мазепа : Трилогія. 1. Не вбивай. Батурин : Іст. повісті / Богдан Лепкий [Худож. оформ. Й. Кузишина]. – Дрогобич : Відродження, 2004. – 568 с.
4. Лепкий Б. Мазепа : Трилогія. – Кн. 2 – Полтава : Іст. повісті / Богдан Лепкий [Худож. оформ. Й. Кузишина]. – Дрогобич : Відродження, 2005. – 524 с.
5. Лепкий Б. Мазепа : Трилогія. – Кн. 3 – Мотря : Іст. повісті у 2-х т. / Богдан Лепкий [Худож. оформ. В. Шнитка]. – Дрогобич : Відродження, 2006. – 496 с.
6. Михайлов В.Н. Экспрессивные свойства и функции собственных имен в русской литературе / В.Н. Михайлов // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – М., 1966. – №2. – С. 54-66.
7. Павленко С.О. Ніжинський полковник Іван Обидовський / С.О. Павленко // Сіверянський літопис. – 2001. – №1. – С. 103.
8. Павленко С.О. Оточення гетьмана Мазепи : соратники та прибічники / Павленко С.О. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 602 с.
9. Пушкин А.С. Стихотворения. Поэмы / Александр Пушкин. – М. : Правда, 1984. – 496 с.
10. Скрипник Л.Г. Власні імена людей : Словник-довідник. 2-ге видання, виправлене й доповнене [авт.-уклад. Л.Г. Скрипник, Н.П. Дзятківська]. – К. : Наукова думка, 1996. – 335 с.
11. Соловьев С.М. История России с древнейших времен / Соловьев С.М. – М., 1962. Кн. VIII. – Т. 15. – С.235.
12. Тимченко Я. Как одно совращение прославило Украину / Я. Тимченко // Киевские ведомости. – 1998. – 18 июля. – С.18.

Анотація

Винтонив Т. Н. Система номинаций исторической личности Мотри Кочубей в произведениях Б. Лепкого «Мазепа» и А. Пушкина «Полтава».

В исследовании проанализированы произведения А. Пушкина и Б. Лепкого, которые обращались к имени Мотря Кочубей, но которых разделяет временное пространство и принадлежность к разным странам. Прослежены особенности употребления антропоэтонимов, выяснены причины различных наименований главной героини анализируемых произведений. Значительное внимание уделено анализу структурно-стилистических особенностей имен в историческом повествовании. Рассмотрена специфика реализации художественного потенциала онимов в историческом повествовании.

Ключевые слова: антропоэтоним, мифонимы, теоним, библионим, семантика имени, дескрипция, апеллятив.

Summary

Vintoniv T. M. The system of nominations of historical figure Motria Kochubey in the works "Mazepa" by B. Lepky and "Poltava" by O. Pushkin

In the study works of O. Pushkin and B. Lepky who turned to name of Motria Kochubey, but which are separated by space and time, and belonging to different countries, have been analyzed. The features of anthropoetonyms usage have been followed, and causes of different names of the protagonist in the analyzed works have been defined. Much attention is paid to the analysis of structural and stylistic features of proper names in historical narrative. Specificity of implementation of artistic potential of onyms in historical narrative has been considered.

Keywords: anthropoetonym, mithonym, theonym, biblionym, semantics of name, description, appellative.